
Introducere

Mihai Nistor

Propunându-ne scopuri nu numai științifice ci și didactice, am urmărit în aceste pagini să surprindem, mai întâi, principalele momente ale dialecticii hierofaniilor, în genere, pentru a înlesni, apoi, comprehensiunea cât mai adecvată și riguroasă a diacroniei formelor confesionale, religioase ale sacrului. Partea consacrată *perspectivei istorice* nu urmărește realizarea unui inventar de personalități sau probleme proprii fiecărei religii în parte, deoarece mai importantă este evidențierea unor aspecte sau principii comune tuturor formelor conștiinței religioase care se impun ca idei definitorii ale religiozității în genere. De aceea, criteriul major în selectarea problematicii diacronice a constat în prezentarea religiilor universale (budismul, creștinismul și islamismul, cu subdiviziunile lor confesionale) și a religiilor care au avut o pregnantă înrâurire asupra culturii europene (iudaismul, religia Eladei antice, religia romanilor și practicile religioase ale geto-dacilor). De asemenea, a fost înserată o sumară istorie a Bisericii Ortodoxe Române, fiindcă peste 85% din totalul credincioșilor de pe teritoriul țării noastre sunt creștini ortodocși.

dialectica
hierofaniilor

Un loc important în economia acestui curs trebuie să-l ocupe, în mod firesc, *fundamentele pshio-sociologice și filosofice* ale fenomenului religios, deoarece un anumit sens are religia pentru credincios și alt sens dobândește experiența religioasă în ochii istoricului religiilor, care, în viziunea lui Mircea Eliade, trebuie să fie un hremeneut. În *Proba labirintului*, savantul român pledează pentru o hermeneutică profund creatoare, a cărei menire este “căutarea sensului, a semnificației sau a semnificațiilor pe care cutare idee sau fenomen religios le-a avut de-a lungul vremii”¹.

fundamentele
pshio-sociologice
și filosofice ale
fenomenului religios

O asemenea hermeneutică va fi descoperirea sensului tot mai adânc al diferitelor simboluri, rituri, mituri sau reprezentări divine, adică e vorba de “mari simboluri care pun în relație viața cosmică și existența omenească, în ciclul lor de moarte și renaștere – arborele cosmic, de exemplu – e în ele ceva fundamental, care va fi regăsit în diferite culturi: o taină a universului care este de asemenea și secretul condiției umane”.(1,150)

Perspectiva psihologică de interpretare evidențiază faptul că religia nu constituie doar o doctrină, un sistem de dogme, ci este în același timp și un sentiment, o modalitate de reflectare, o instituție și o conduită morală. Esența religiei nu se reduce la un conținut

pur conceptual, ci cuprinde și un ansamblu de trăiri pur subiective care formează temeiurile ei psihologice. Aceste izvoare ale religiozității își au originile în structurile abisale ale conștiinței umane.

Tot un aspect psihologic îl constituie și aspirația omului spre solemnitate și sărbătoresc, pentru a marca momentele de seamă ale vieții: nașterea, căsătoria, decesul etc., întrucât religia este un fenomen atât al psihologiei individuale, cât și al psihologiei sociale.

Planul sociologic cercetează locul religiei în comunitatea umană, funcțiile și rolul ei în dinamica unui sistem social. Sociologia religiei nu se limitează doar la investigarea conștiinței religioase, ci supune unei analize multilaterale cultul, organizațiile și instituțiile corespunzătoare. Studiul sociologic al religiei se realizează pe trei niveluri: individual, grupal și social, deoarece religiozitatea, de regulă se obiectivează în practici și instituții comunitare.

Abordarea sociologică a fenomenului religios relevă faptul că în procesul dezvoltării și diferențierii societății moderne, domeniul religiei s-a îngustat considerabil, iar credința religioasă este o problemă care poate fi acceptată sau respinsă. Pentru omul contemporan ea a devenit o chestiune de voință, un fapt de decizie rațională și nu de destin. Îngustarea sferei de influență a religiei s-a produs în două feluri: pe plan instituțional a acționat secularizarea, adică diminuarea autorității bisericești, iar pe plan cultural – profanizarea, - slăbirea teodiceii.

Devenind “ineficiente”, religiile tradiționale suferă astăzi mutații profunde și de mari proporții. Iar acolo unde eșuează religiile clasice apar imediat sectele, care “oferă” mântuirea și fericirea, individuală sau colectivă, rapid și cu ușurință, pe pământ și nu în “lumea de apoi”.

Perspectiva filosofică asupra religiei oferă o imagine elevată a spiritului uman, oglindit într-o bogată și tulburătoare gamă de credințe, ritualuri, reprezentări ideatice sau forme instituționalizate. Hegel spunea despre *filosofia religiei* că “acest obiect este cel mai înalt absolut, este regiunea în care sunt dezlegate toate enigmele lumii, dezvelite toate contradicțiile gândului, care reflectează mai profund, regiunea în care amuțesc toate durerile sentimentului, regiunea adevăratului etern, a liniștei veșnice”².

Fenomenologia actului religios a găsit o strălucită interpretare în oprea lui Nae Ionescu, unde viziunea filosofică, nu înseamnă subsumarea sau subjugarea religiei unui punct de vedere filosofic, fiindcă, “orice religie reprezintă un fel de a concepe lumea și încheie și prin speculațiuni religioase, într-un aspect al universului și al realității”³. Cu alte cuvinte, “în cadrul religiunii, există un fel de metafizică religioasă. Dar aceasta nu înseamnă că în cadrul filosofiei religiunii, noi trebuie să facem această interpretare religioasă a existenței și a universului”.(3,22)

În consecință, pentru Nae Ionescu, filosofia religiei înseamnă două lucruri:

- 1) o cercetare pură și simplă a religiunii, și anume o cercetare din punct de vedere filosofic a acestei concepțiuni de religie și a obiectului corespunzător conceptului;
- 2) un fel de filosofie a noastră asupra religiunii, un fel de filosofie în legătură cu lucruri religioase sau care să aibă la bază concepte din lumea religioasă.(3,12)

În acest chip filosofia religiei tinde să devină o disciplină totală în sensul că studiul religiei, ca formă de cultură, se realizează dintr-o pluralitate de perspective și niveluri, întrucât **homo religiosus**, în concepția lui Mircea Eliade, reprezintă “omul total”. Mai mult, întemeierea acestei științe va reprezenta un semn al **unui nou umanism**, căci

“sacralul este o dimensiune universală și începuturile culturii au rădăcini în experiențele și credințele religioase. În plus, chiar după ce au fost radical secularizate, creațiile culturale și instituțiile sociale, tehnologia, ideile morale, artele etc., nu pot fi corect înțelese dacă nu li se cunoaște matricea religioasă, originară, matrice pe care ele au criticat-o, în mod tacit, au modificat-o sau au respins-o devenind ceea ce sunt acum: valori culturale profane”.⁴

**homo
religiosus**

Cu toate acestea, prezența religiei în lumea contemporană impresionează prin diversitate și amploare. “Considerăm că trăim astăzi într-o epocă puțin religioasă. Dar dacă civilizația noastră ar dispărea, istoricii viitorului, judecându-ne după numărul și mărimea bisericilor noastre sau după cărțile clericale, ar gândi, fără îndoială, că noi am trăit în perioada cea mai religioasă a istoriei”.⁵ Este adevărat că în secolul nostru locul și rolul bisericii a fost simțitor diminuat. Însă aceasta reflectă o criză generală a societății actuale, fiindcă în ciuda secularizării, credința în principiul divin nu numai că n-a slăbit, ci dimpotrivă, se observă un puternic reviriment al religiozității sub diverse manifestări culturale, doctrinale și instituționale.